

Usporedba vanjske politike Mletačke i Dubrovačke Republike u 16. stoljeću

Žic, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:983037>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Lucija Žic

USPOREDBA VANJSKE POLITIKE MLETAČKE I DUBROVAČKE
REPUBLIKE U 16. STOLJEĆU

- Završni rad -

Rujan, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

USPOREDBA VANJSKE POLITIKE MLETAČKE I DUBROVAČKE
REPUBLIKE U 16. STOLJEĆU

- *završni rad* -

STUDIJ: Dvopredmetni studij povijesti i talijanskog jezika i književnosti

AKADEMSKA GODINA: 2017./2018.

MENTOR: doc. dr. sc. Maja Ćutić Gorup

STUDENTICA: Lucija Žic

Rujan, 2018.

SAŽETAK

Za Dubrovačku i Mletačku Republiku vođenje vanjske politike bilo je važan segment u državi. Za države u kojima su pomorstvo i trgovina temeljne gospodarske grane, održavanje diplomatskih veza ključno je za dobar gospodarski razvitak. Obje republike uspijevale su održavati veze i s muslimanskim istokom i s kršćanskim zapadom te su radi toga nastojale ne upadati u sukobe. U ovom radu uspoređuju se njihovi odnosi s Crkvom, s Osmanskim Carstvom i okolnim zemljama, uzimajući u obzir veličinu i položaj njihovog teritorija te vojnu moć. Uspoređujući ih jednu s drugom, unatoč sličnom unutarnjem uređenju uočavamo stalno rivalstvo uzrokovano različitim vanjskopolitičkim ciljevima.

Ključne riječi: Dubrovačka Republika, Mletačka Republika, diplomacija, vanjska politika, poklisari

SADRŽAJ

| | |
|---|----|
| 1. UVOD | 1 |
| 2. MLETAČKA REPUBLIKA | 2 |
| 2.1. Karakter države i uprava..... | 3 |
| 2.2. Diplomacija | 4 |
| 3. DUBROVNIK..... | 6 |
| 3.1. Karakter države i uprava..... | 7 |
| 3.2. Diplomacija | 8 |
| 4. ODNOSI S ISTOKOM | 10 |
| 4.1. Odnos Mletačke Republike i Osmanskoga Carstva | 10 |
| 4.2. Odnos Dubrovačke Republike i Osmanskoga Carstva..... | 11 |
| 5. ODNOSI S CRKVOM..... | 14 |
| 5.1. Odnos Mletačke Republike i Crkve..... | 14 |
| 5.2. Odnos Dubrovačke Republike i Crkve..... | 15 |
| 6. ODNOS S OKOLNIM ZEMLJAMA | 17 |
| 6.1. Cambraiska liga protiv Mletačke Republike | 17 |
| 6.2. Dubrovačka ekspanzija..... | 18 |
| 7. ODNOSI MLETAČKE I DUBROVAČKE REPUBLIKE..... | 20 |
| 8. USPOREDBA MLETAČKE I DUBROVAČKE REPUBLIKE | 21 |
| 8.1. Usporedba vanjske politike | 21 |
| 9. ZAKLJUČAK | 24 |
| 10. BIBLIOGRAFIJA | 25 |
| 11. PRILOZI..... | 27 |

1. UVOD

Mletačka i Dubrovačka Republika dvije su države koje su okružene monarhijama uspjele održati svoja republička uređenja i radi toga izazivaju zanimanje ne samo kao povijesne države već i kao primjer za državno uređenje suvremenih država. Obje države svoje su gospodarstvo temeljile na trgovini i pomorstvu. S obzirom na drukčiji državni ustroj i način života odnosno sam mentalitet razlikuju se u odnosu na druga europska središta. Jedan od temelja samoodržavanja dugogodišnjeg razvitka objiju republika bila je vanjska politika kojom se uspijevalo pribaviti što bolje uvjete za vlastiti razvoj, pazeći pritom da se ne izazove bijes naroda oko sebe.

U ovom završnom radu pokušat ću prikazati koji su bili ciljevi vanjske politike objiju republika, koliko se pažnje pridavalo odnosima s drugim državama te kako se sama vanjska politika odvijala. Navest ću kako su Mletačka i Dubrovačka Republika održavale odnose s Istokom odnosno s Osmanskim Carstvom, na čijem su području trgovale, te kako su uspijevale manevrirati između kršćanskih snaga koje su se suprotstavljale širenju islama odnosno kakav su odnos imale sa Crkvom. Povezat ću diplomatske radnje sa njihovim ekspanzijama i reakciju ostatka Europe na ekspanzivne težnje. Zatim ću prikazati njihov međusobni odnos i usporediti sličnosti i različitosti njihovih vanjskih politika. Za objašnjenje vanjske politike objiju država i njihovog međusobnog odnosa osvrnut ću se na njihov razvoj od osnutka, ali naglasak će biti na vanjskoj politici tijekom 16.stoljeća.

Pri pisanju završnog rada podatke o povijesti Dubrovačke Republike najviše ću crpiti iz knjige dr.sc. Svjetlana Berkovića *Diplomacija Dubrovačke Republike* i Bernarda Stullija *Studije o povijesti Dubrovnika*, dok će mi pri proučavanju Mletačke Republike najviše služiti *Mletačka Republika* Charlesa Diehla i *Kraljica mora s lagunarnih sprudova* Lovorke Čoralić. Osim knjiga koristit ću znanstvene članke.

2. MLETAČKA REPUBLIKA

Petak, 25. ožujka 421.godine, dan je legendarnog osnutka Mletaka, iako se smatra da njihova naseljavanja nisu bila trajna sve do provale Langobarda, nakon koje je dio bjegunaca iz Akvileje nastanio otočnu skupinu Rialto gdje se razvila Venecija. To područje do kraja 7.stoljeća ostalo je podvrgnuto ravenskom egzarhu kao dukat odnosno kao vojničko područje. Isprva je vlast držao *magister militum* kojeg je imenovalo Bizantsko Carstvo, a od 742. prestaje takav način vladavine te Bizant dopušta da dužda biraju mletački stanovnici i svećenstvo. 751.godine Langobardi osvajaju Ravennu čime Venecija ostaje jedino uporište Bizanta na Apeninskom poluotoku. Taj događaj osigurao je Veneciji da postane glavna poveznica u transeuropskom trgovačkom putu.¹

Prostor Venecije nije pogodan za široku poljoprivrednu djelatnost pa su se prvi stanovnici najviše bavili proizvodnjom soli, koju su počeli razmjenjivati i prodavati kada su se od proizvodnje stvorili viškovi. S početkom trgovanja viškovima, počelo se razvijati pomorstvo, iako se tek od 9. stoljeća stanovništvo počinje značajnije baviti brodogradnjom i ostalim obrtima. S obzirom na oskudnu zemlju, Mlečani su uzgajali vinovu lozu, masline, voće i povrće.²

Preduvjet cjelokupne moći Mletačke Republike bio je njen arsenal.³ Brodogradnja je postala najvažnija djelatnost koja se odvijala u samom gradu.⁴ Njome je Venecija stvarala brojna radna mjesta za ljude koji su radili u brodogradnji ili za one koji su se bavili obrtima povezanim s brodogradnjom. Brodovlje je bilo ključno za trgovinu kao jednu od najvažnijih gospodarskih grana Serenissime, ali i za moguće ratne sukobe. Uspješnosti i značajnosti arsenala doprinosi činjenica da je Venecija neprestano ulagala u poboljšanja svih segmenata povezanih s njime. Pratila je tehnička dostignuća i u skladu s njima poboljšavala brodogradilišta, gradila majstorske radionice, kuće za radnike i upravitelje i sl. Tijekom priprema za Ciparskog rata u 16.stoljeću arsenal postiže vrhunac te najveću površinu od 263 000 m² u kojem je djelovalo oko 16 000 zaposlenika, a u periodu od veljače do polovice ožujka 1570. sagrađeno je 100 galija.⁵

¹ Čoralić, Lovorka. (2004). *Kraljica mora s lagunarnih sprudova*. Samobor: Meridijani, str. 17. -20.

² Ibid str. 26.

³ Ibid, str. 39.

⁴ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64239> (12. kolovoza 2018.)

⁵ Čoralić,L. str. 39.

2.1. Karakter države i uprava

Sve do otprilike 11.stoljeća na čelu Mletačke Republike stoji dužd kao vladar s neograničenom moći. Nakon što je njegova moć ograničena, on ostaje kao simbol državne vlasti i jedinstva. Karakter oligarhijsko – aristokratske republike Venecija je zaokružila 1297.godine zatvaranjem Velikog vijeća (Serrata), nosioca državne vlasti, čime je određeno da osoba može biti član Velikog vijeća samo ako su u njemu bili i njegovi preci. Malo vijeće (Signoria) činili su dužd i njegovih šest savjetnika te je taj politički organ predstavljao neku vrstu izvršne vlasti. Vijeće umoljenih (Senat) bilo je zaduženo za upravljanje poslovima vezanih uz vanjsku politiku.⁶

Članovi Senata pripremali su odluke vezane za trgovinu, odlučivali u ratu i miru, određivali kamo će se slati poslanstva te kako će se organizirati savezništva.⁷ U Senatu se određivao i raspored putovanja flote te metode upravljanja. Poduzimali su razne mjere zaštite za mletačku trgovinu u međunarodnoj plovidbi odnosno pomagali su mletačkim trgovcima da se vrate u zemlju s dobiti.⁸ Vrlo često su senatori postajali bivši veleposlanici i vrhovni pomorski kapetani. Mandat u Senatu trajao je godinu dana, ali članovi su mogli biti iznova birani. Cilj je bio da Vijeće umoljenih bude sastavljeno od dobro obaviještenih ljudi koji već imaju dugo iskustvo, odnosno da o pitanjima vanjske politike, trgovine raspravljaju oni koji su najobučeniji za takve zadatke. Iako je Senat obično donosio sve odluke vezane za vanjsku politiku, postojala je i mogućnost da se odluka donese bez glasanja u Senatu, kada je Signoria prijedloge podnosila direktno Vijeću desetorice. Takva praksa primjenjivala se kada je bilo važno odluku donijeti brzo i u tajnosti. U vrijeme Cambraiske lige, u 16.stoljeću zaobilaženje Senata bilo je sve češće upravo radi bržeg donošenja odluka i očuvanja tajni. S obzirom da je Senat brojao mnogo članova, upitno je bilo može li se održati tajnost podataka iznesenih na sjednicama. Također, mnogo se pažnje pridavalo obučavanju zastupnika da ostanu vjerni svojoj službi te na njihovom discipliniranju. Na primjer, od 14.stoljeća vlada je zabranjivala patricijima da komuniciraju s vanjskim predstavnicima, osim ako to već nije bilo najavljeno. O svakom razgovoru koji su s njima vodili bili su obavezni obavijestiti Kolegij ili Vijeće Desetorice.⁹

⁶ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64239> (12. kolovoza 2018.)

⁷ Diehl, Charles. (2006). *Mletačka Republika*. Zagreb: Tipex, str. 64.-65

⁸ Lane, C. Frederic (2007). *Povijest Mletačke Republike*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, str. 147.

⁹ Diehl, C. Op. cit, str. 64.-65.

Mletački sustav vladavine bio je poprilično stabilan i dobro kontroliran. Nastojalo se da nitko ne prigrabi preveliku moć i da time naruši već postojanu hijerarhiju. Jedna od mjera bilo je kratko trajanje mandata u državnim službama. Međutim, podanici koji nisu bili građani ili plemići Venecije nisu imali ista prava radi čega su često izražavali nezadovoljstvo. To se najčešće događalo ukoliko bi providuri zaduženi za njihovo područje gušili sve njihove slobode. Mletački republikanizam radi dobre organizacije funkcionirao je savršeno, ali za vrijeme kada je Venecija na vrhuncu. Kada Venecija predaje Osmanskom Carstvu dijelove svog teritorija i kada dolazi do krize trgovine taj sustav se opet zatvara, i približava oligarhiji koja iznosi na vidjelo loše strane kao što je dekadencija i korupcija.¹⁰

2.2 Diplomacija

Mletačka diplomacija počela se razvijati već u 9. stoljeću, a od 12. stoljeća određuju se precizna pravila o dužnostima poslanika te upute po kojima moraju djelovati. Poklisar odnosno poslanik na stranom dvoru dobio bi jasne upute Senata o svojem cilju uz napomenu da je dužan uvijek čuvati čast matične Republike. Zadatak poklisara bio je da promatra sve što se događa na gostujućem dvoru te da o tome izvješćuje Senat. Pisma su se u Senatu čitala svaki dan i iz njih je Senat dobivao informaciju o svemu što se događa u svijetu na temelju čega su se donosile daljnje političke odluke. Pisma poklisara bila su vrlo detaljno razrađena, vrijednija ukoliko bi poklisar uspio otkriti kakvu tajnu s dvora. Kada bi se poklisar vratio s diplomatske misije, podnosio je sveukupni izvještaj o zemlji u kojoj je bio. U izvještaju bi se opisalo vladara i važne političare, obavijestilo o financijama, vojsci i običajima dvora na kojem su gostovali. Kolekcija izvještaja koje su poklisari podnosili naziva se *Relazioni venete* i danas su vrlo važan povijesni izvor iz kojeg se mogu iščitati detaljni opisi povijesnih ličnosti i država.¹¹ Charles Ducloux navodi kako je Venecija dobar dio sveukupnog uspjeha postigla zahvaljujući preciznoj i detaljnoj diplomaciji.¹²

Duljina izvršavanja diplomatskog zadatka nije bila fiksirana te je ovisila o zadatku. Na primjer, poslanici u Carigradu osim što su predstavljali Republiku, odrađivali su i administrativne poslove u Venecijanskoj četvrti. Jedan od tih poslova bilo je suđenje u civilnim parnicama među Mlečanima. Od 1431. godine Venecija je imala stalnog poklisara u Rimu, a tijekom 16. stoljeća odnosno za vrijeme osnivanja Svete lige Mlečani šalju svoje stalne

¹⁰ Berković, S. *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*.// Politička misao, god. 46, br. 4, (2009). str. 174.

¹¹ Diehl, C. Op. Cit, str. 159. -160.

¹² Ibid, str. 161.

poslanike na sve veće europske dvorove kako bi bili dobro informirani hoće li određeni dvor priteći u pomoć u obrani od Turaka te je li on uopće u mogućnosti to učiniti s obzirom na financije i opće stanje.¹³

¹³ Cozzi, Gaetano; Knapton, Michael. (1986). *Storia d'Italia*. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese, str. 115.

3. DUBROVNIK

Dubrovnik se počeo razvijati kako je počeo propadati antički grad Epidaur smješten na današnjem Cavtatu. Prema legendi, u Dubrovnik su se sakrili stanovnici koji su bježali pred Avarima i Slavenima koji su Epidaur razorili. Već početkom 7.stoljeća započinje uspon Dubrovnika. Vrlo brzo on potpada pod vlast Bizanta koja konačno završava 1205. Nakon toga, Dubrovnik postaje dio Mletačke Republike čija dominacija traje sve do 18.veljače 1358. odnosno do mira u Zadru, kada Venecija prepušta ugarsko-hrvatskom kralju Ludoviku I. Velikom Anžuvincu područje od Kvarnera do Drača. Takvim raspletom događaja Dubrovnik se otrgnuo dominaciji Venecije, stekao zaštitnika od strane ugarsko-hrvatske države te ishodio pogodan ugovor s kraljem Ludovikom I. Velikom Anžuvincem, Višegradski ugovor. Prema Višegradskom ugovoru vlast kralja bila je samo nominalna, što je značilo da je Dubrovniku ostala neovisnost i neutralnost u slučaju rata te slobodna trgovina. Također, Dubrovčani su mogli sami birati svog kneza pod uvjetom da on nije iz Venecije. Nakon bitke na Mohačkom polju 1526. i poraza ugarsko-hrvatske vojske protiv Turaka, na čelo dolaze Habsburgovci odnosno Ferdinand I. Habsburški. Dubrovačka Republika uspjela je opet sačuvati autonomiju. Habsburška Monarhija nije pokušavala narušiti njihovu nezavisnost i uplitati se u unutarnja pitanja.¹⁴

Dubrovčani su gospodarsku moć svoje države temeljili na trgovini solju sa zemljama u balkanskom zaleđu, pomorsko-trgovačkoj ekspanziji, trgovini sukna iz proizvodnje domaćih manufaktura te posredovanjem u trgovini srebra i olova koji su se kopali u rudnicima u Bosni i Srbiji. Dubrovčani su prepoznali vrijednost rudnika pa su nastojali aktivno sudjelovati u trgovini rudačom. Radi većeg dobitka neki su kupovali rudnike ili ih uzimali u zakup, ili pak zakupljivali carine u rudarskim središtima. Osim toga angažirali su se u opskrbljivanju radara, što su činili dajući im kredite.¹⁵ Dubrovčani su uvozili skupu robu i tkanine iz Italije, Engleske, Francuske koju su potom prodavali na balkanskom tržištu. Značajna je bila proizvodnja sukna, za čiju proizvodnju se uvozila vuna najviše iz Aragonskih zemalja. Trgovina tkaninom bila je vrlo unosna za Dubrovčane, a odvijala se najviše u Flandriji i Engleskoj.¹⁶

¹⁴ Berković, Svjetlan. (2009). *Diplomacija Dubrovačke Republike*. Zagreb-Dubrovnik: Urban -Media d.o.o., str. 15. -21.

¹⁵ Stulli, Bernard. (2001). *Studije iz povijesti Dubrovnika*. Zagreb: Konzor, str. 16.

¹⁶ Jemo, Danijela; Parac – Osterman, Đurđica.(2015). *Razvojni tijekovi proizvodnje, tehnologije bojenja i trgovine tekstilom u kontekstu pomorsko – trgovačkih puteva Dubrovnika*. //Izvorni znanstveni rad, (2015), str. 37.

3.1. Karakter države i uprava

Dubrovačka Republika u naravi je bila aristokratska republika. Machiavelli navodi kako je geopolitički položaj Dubrovnika zaslužan za stvaranje republike kao temeljnog državnog uređenja jer su se Dubrovčani nastanili na nepristupačnom i neplodnom mjestu gdje su da bi preživjeli morali jako dobro međusobno surađivati. Shodno tome pisali su se temeljitiji zakoni i pravila koji su služili da prisile stanovnika da privređuje. Dubrovnik je radi svog geografski težeg položaja od početka bio prisiljen na okretanje drugim gospodarskim granama kao što je pomorstvo i trgovina što također iziskuje zajedništvo i dobru organizaciju.¹⁷

Za dobrobit održavanja države bili su odgovorni svi stanovnici. U Dubrovniku naglašava se potreba kako svakom pojedincu dobrobit zajednice mora biti iznad vlastite dobiti. O tome svjedoči natpis uklesan na Kneževom dvoru „Obliti privatorum publica curate“ („Zaboravite na privatne stvari, brinite se za opće dobro.“).¹⁸ U Dubrovniku je zastupljena staleška podjela na plemiće i građane, ali kao takva bila je prihvaćena i nije uzrokovala unutarnje pobune. Vlastela je unatoč povlaštenom položaju morala skrbiti o dobrobiti ostatka građanstva tako da se stanovništvo nikad nije nalazilo na rubu egzistencije radi čega bi tražili promjenu hijerarhije.¹⁹

Unutarnji ustroj Dubrovačke Republike gotovo je pa preslika državnih struktura u Mletačkoj Republici, što ne čudi s obzirom da je Venecija dugo upravljala Dubrovnikom i time ostavila svoj utjecaj.²⁰ Knez („Rector“), ekvivalent duždu u Mletačkoj Republici, najviše je tijelo u Republici i bira ga Veliko vijeće. Nakon što prestaje dominacija Venecije nad Dubrovnikom tijekom koje je knez bio Mlečanin, knez ima sve manje ovlasti. U vanjskim poslovima njegova uloga je protokolarna i predstavnička.²¹

Najvažnije tijelo Dubrovačke Republike je Senat. U Senatu se određuje u kojem će smjeru teći vanjska i unutarnja politika. Ondje se glasanjem biraju diplomatski i konzularni predstavnici, određuju njihove ovlasti, način i taktika djelovanja. Važnije dileme iz vanjske politike čitaju se u Senatu koji onda odlučuje o daljnjim radnjama. Malo vijeće provodi odluke

¹⁷ Grubiša, Damir. *Oblici vlasti u renesansi: jedinstvenost dubrovačkog modela*. // Politička misao, god. 46, br. 4, (2009), str. 167.

¹⁸ Berković, S. Op. cit, str. 51.

¹⁹ Šišak, Marinko. *Dubrovački republikanizam i njegovi ideolozi*. // Politička misao, god. 46, br. 4, (2009), str. 186.

²⁰ Ibid, str. 183.-184.

²¹ Berković, S. Op.cit, str. 51.

najprije Velikog vijeća, kasnije Senata. Najmlađi član Malog vijeća bio je zadužen za održavanje veza i kontakata sa stranim diplomatskim i konzularnim predstavnicima. Administrativnim poslovima bavilo se Tajništvo. Za diplomatske odnose ono je važno jer priprema sve važne dokumente koji bi mogli poslužiti u diplomatskoj misiji kao što su na primjer: vjerodajnice, dopisi, potvrde i sl.²²

3.2. Diplomacija

Kako je Senat bio zadužen za sve poslove vanjske politike, tako su senatori birali dubrovačke diplomatske predstavnike odnosno poklisare. Pravila o imenovanju i dužnostima poklisara bila su zapisana u tzv. Zelenoj knjizi (*Liber viridis*) i tzv. Žutoj knjizi (*Liber croceus*). Primjer sprječavanja nepotizma bilo je to da je prigodom izbora poklisara senator koji je bio u rodu s potencijalnim diplomatom morao napustiti glasanje.²³ Poklisari su prije polaska na zadanu destinaciju bili dužni položiti prisegu koja je zapisana u Statutu grada i koja u prijevodu s latinskog glasi: „Zaklinjem se Sv. Evandjeljem da ću u dobroj vjeri, pošteno, revnosno i dobro, koliko god to uzmognem raditi, na svom putu postupati i da ću raditi svim sredstvima za dobro, napredak i ugled dubrovačkog grada sukladno s dostojanstvom njegovim; da ću sve što mi budu povjerali ili što mi gospodin knez dubrovački bude naredio, govoriti i činiti bez prijevare, da neću na prijeveru pomoći niti neprijatelju škoditi; da ću gospodinu knezu i njegovu Vijeću po svom povratku u Dubrovnik reći istinu o svemu što me budu pitali, a također i o onome što sam sam učinio za što sam bio poslan. O svemu tome brinut ću se u dobroj vjeri i bez prijevare“²⁴

U dubrovačkoj diplomatskoj službi razlikujemo tri grupe poklisara. Prvi su *Ad hoc* diplomatski predstavnici odnosno privremeni poklisari. Njih se na diplomatske misije slalo ovisno o potrebi i na određeno vrijeme. Dubrovački privremeni poklisari pohodili su velike europske dvorove poput Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, Venecije, Austrije, Papinske Države i sl., ali Zadra te odlazili kod turskih upravitelja u Bosni i Hercegovini, bosanskom paši i hercegovačkom sandžaku. Dubrovački poklisari nalazili su se i u zemljama ključnim za trgovinu kao što su Alžir, Tunis, Tripolis... Za razliku od Venecije u kojoj se stalni diplomatski predstavnici javljaju još u 15. stoljeću, Dubrovačka Republika takvu je praksu stekla tek u 17. stoljeću čime je bila jedna od zadnjih europskih zemalja u kojoj su se ustalili stalni poklisari. Zasebnu skupinu diplomatskih predstavnika čine poklisari harača, oni pak imaju određene

²² Berković, S. Op. cit, str. 48. – 51.

²³ Ibid, str. 106.

²⁴ Ibid, str. 106.

karakteristike stalnih poklisara, zato što se izmjenjuju u Carigradu što znači da je poklisar uvijek prisutan u misiji. Zaduženi su da donesu harač u Carigrad gdje ostaju i čekaju nove poklisare, obavljajući u međuvremenu druge diplomatske poslove. Službenici u periodu službe nisu mogli trgovati svojim stvarima ili preuzimati bilo kakve druge zadatke, već su bili posvećeni službi.²⁵

Još jedan segment diplomatske djelatnosti bili su darovi koje su Dubrovčani nabavljali u Veneciji ili sami proizvodili (sami su proizvodili srebrne pladnjeve). Važno je bilo odrediti komu će se što darovati i kada. Dobrim odabirom dara stjecali su reputaciju gostoljubivosti i darežljivosti te su time ostvarivali naklonost gosta.²⁶ Pažnja koju su Dubrovčani pridavali darovima za druge poslanike i predstavnike stranih zemalja govori koliko je njihova diplomatska aktivnost bila do detalja razrađena i organizirana.

Dubrovačka vanjska politika kao glavno načelo imala je miroljubivost te izbjegavanje sukoba s ostalim državama. Politika je vođena realno, Dubrovčani su bili svjesni svoje pozicije naspram ostalih država. Shvaćali su da se kao mala država, bez značajne vojne moći ne mogu održati ukoliko uđu u sukob s nekom od većih sila koje su je okruživale. Za napredak države, dubrovačka je diplomacija igrala ključnu ulogu.²⁷

²⁵ Berković, S. Op. cit, str. 99.-107.

²⁶ Jemo, Danijela; Parac – Osterman, Đurđica.(2015). *Razvojni tijekovi proizvodnje, tehnologije bojenja i trgovine tekstilom u kontekstu pomorsko – trgovačkih puteva Dubrovnika*. //Izvorni znanstveni rad, (2015), str. 37.

²⁷ Berković, S. *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*.// Politička misao, god. 46, br. 4, (2009). str. 209.

4. ODNOSI S ISTOKOM

4.1. Odnos Mletačke Republike i Osmanskoga Carstva

Padom Carigrada 1204. Mlečani sudjeluju u preraspodjeli Bizantskog Carstva te dobivaju najiskoristivije dijelove nekadašnjeg Carstva. Dobivaju strateški važne otoke u Jonskom i Egejskom moru, Galipolje, Rodosto, Herakleju, Adrianopolj te tri osmine Carigrada. Republika je na novodobivenom području uređivala svoju dominaciju i upravu, shvaćajući da radi opsežnosti područja neće moći zadržati sve. Stoga odabire svoje prioritete, brinući se da zadrži strateške točke koje će biti ključne za uspostavu sigurnog trgovačkog puta.²⁸

Tijekom kolonijalne ekspanzije, Mletačka Republika širi i svoje trgovačke veze. Važno je bilo uspostavljanje veza s Egiptom koji je predstavljao najkraći put za vrijednu robu koja je dolazila iz Indije i Kine. Trgovina s Egiptom bila je sve teže ostvariva radi toga što je Egipat bio muslimanska zemlja, a pape su zabranjivale trgovinu s nevjernicima vjerujući da će blokada trgovine oslabiti muslimanske krajeve. Venecija je pokušavala naći načine kako ne prekidati trgovinu s nevjernicima, ali je 1323. ipak morala zabraniti svojim trgovcima kontakte s muslimanima. Unatoč zabrani pronalazili su se skriveni načini za trgovinu. S obzirom na nestabilnost trgovine s muslimanskim svijetom Mlečani su počeli istraživati i puteve prema Aziji i težili ostvarivanju trgovačkih veza s Kinom i Indijom.²⁹

Osmansko Carstvo sve je više napredovalo prema Europi. Počela su njihova nastojanja da osvoje Egejsko more odnosno mletačke otočne posjede na moru. 1537. godine dolazi do mletačko-turskog rata, koji unatoč pomoći pape i Svete lige završava 1540. mirovnim ugovorom prema kojem su Mlečani morali predati gotovo sve svoje posjede na Egejskom moru te Malvaziju i Nauolij smješten na istočnoj obali Peloponeza. Bez obzira na velike gubitke Mlečani su uspjeli ishoditi odredbu o proširenju trgovačkih povlastica na teritoriju Osmanskog carstva.³⁰ Dakle, iako Turci u svakom smislu poražavaju Veneciju oduzimajući joj strateške točke, Venecija se vrlo brzo prilagođava novonastaloj situaciji te njena diplomacija djeluje u smjeru kako smanjiti štetu i iz svega ipak izvući nekakvu korist.

Ipak, trideset godina kasnije započinje novi sukob sa Osmanlijama odnosno četverogodišnji Ciparski rat (1570.-1573.). Nakon što je mletački arsenal izgorio, Turci su takvu

²⁸ Diehl, C. Op. cit, str. 36.-40.

²⁹ Ibid, str. 48.-50.

³⁰ Čoralić, L. Op. cit, str. 138.

priliku iskoristili ne bi li Veneciji postavili ultimatum i zatražili da im se ustupi otok Cipar. Venecija takav zahtjev odbija i pretežno na Cipru, makar i na ostalim mletačkim posjedima započinje ratni sukob. Mletački gradovi na Cipru većinom su se predali, opsada grada Nicosie trajala je mjesec dana, a grad Famagusta pada 4.kolovoza 1571. godine. Dok su trajali ratni sukobi s Osmanskim Carstvom, Venecija je pokrenula svoju diplomaciju koja je radila na tome da se pokrene kršćansko vojni savez. Venecija je iskoristila strah kršćanskog svijeta od osmanskih osvajanja te se nakon pregovora osniva Sveta liga, 20.svibnja 1571. koju su činile Mletačka Republika, Papinska Država, Španjolska, Genova i Malta. Između Svete lige i Osmanskog Carstva održala se pomorska bitka značajna po tomu što je zaustavila osmanlijsku prevlast na moru.³¹ Bez obzira na pobjedu, Osmansko Carstvo osvojilo je mletačke posjede na istočnom dijelu Jadrana, a unutar same Svete lige dolazilo je do mimoilaženja te stoga Mlečani 7.ožujka 1573.potpisuju mirovni sporazum s Portom kojim prepuštaju Cipar i obvezuju je na isplatu odštete u iznosu od 300 000 dukata.³²

Državne odluke Venecije osuđivale su druge talijanske države, vjerojatno ljubomorne na moć Venecije, radi toga što je Venecija žustro pozivala na pomoć kad je bila u sukobu s Osmanlijama, ali s druge strane bila spremna i sklopiti mir kada bi on pogodio njenim interesima. Političke nužnosti za Veneciju su bile da održi kakvu takvu kontrolu morske rute, pokuša obraniti gradove koji se mogu braniti s mora. Poučeni političkim postupcima drugih država kao što su Ugarska ili Poljska koje su pokušale uništiti Osmansko Carstvo, a u tome nisu uspjele, već su obično bile na gubitku, Mletačka Republika izbjegavala je bilo kakve prijestupe koji bi izazvali oružani sukob s turskom vojskom na kopnu.³³ Ciparski rat i kuga koja se pojavila od 1575. do 1577. natjerali su Veneciju da pokrene politiku neutralnosti. Prestaje se miješati u sukobe u Italiji, fokusira se na unaprjeđenje poljoprivrede kojoj se do tada nije pridavala velika važnost.³⁴

4.2. Odnos Dubrovačke Republike i Osmanskoga Carstva

Odnos Dubrovačke Republike s Osmanskim Carstvom dokaz je koliko je važna pravovremena procjena i reakcija diplomacije. Dubrovčani su na vrijeme spoznali da osmanlijsko širenje nije beznačajno i, stoga, vrlo rano počeli graditi dobre odnose s Turcima.

³¹ Čoralić, L. Op. cit, str. 137.-141.

³² Berković, S. Op. cit, str. 122.

³³ Lane, C.F. Op. cit, str. 261.

³⁴ Ibid, str. 418.

Dubrovčani već u 14.stoljeću sa sultanom Orhanom te Bajazidom I. sklapaju trgovinske sporazume koji su im omogućili razne povlastice i slobodu trgovanja na područjima pod osmanskom vlašću. Sporazumi su bili sklopljeni prije nego li je Osmansko Carstvo uopće moglo ugrožavati dubrovačko područje. Time je Dubrovnik bio u povoljnijem položaju jer nije bio u direktnoj opasnosti od osvajanja te se odluke nisu trebale donositi u brzini i nepromišljeno. Dubrovnik se od 1442. obvezuje Osmanlijama na plaćanje godišnjeg harača. Iznos harača godinama se mijenjao, tek su 1699. uspjeli nakon pregovora smanjiti iznos obaveze prema Osmanlijama. Ipak Dubrovčani su s plaćanjem godišnjeg harača dobili slobodu trgovanja po cijelom Osmanskom Carstvu, također postali su svojevrsni štitičnici Osmanskog Carstva. Na primjer, Dubrovčani su bili zaštićeni od turskih gusara, a što je još važnije dobar odnos s Osmanlijama omogućavao im je očuvanje svoje slobode i neovisnosti.³⁵ Dubrovnik postiže važan dogovor s Osmanskim Carstvom 1521./1522. godine kada Osmanlije pristaju na sustav tzv. „dubrovačke carine“ prema kojoj je tarifa iznosila 2%. U 16. stoljeću Osmanlije generalno podižu carine, ali za Dubrovčane ona ostaje ista na cijelom njihovom području, osim u Jedrenima, Carigradu i Brusi gdje je iznosila 5%.³⁶ Primjer korespondencije Dubrovačke Republike i Osmanskog Carstva je ferman Selima II. iz 1566. godine u kojem on obavještava Dubrovčane o svojem ustoličenju te im opisuje pad Sigeta i naređuje da prirede proslavu u njegovu čast.³⁷ (Prilog 1)

Ipak, Osmanlije su Dubrovačku Republiku doživljavali kao svoju vazalnu državu, što je također vidljivo iz fermana u kojem stoji: „Kada stigne, upriličite proslave i veselice, kako zahtijeva vaša davnašnja pokornost i vjernost prema uzvišenom Carskom dvoru, našem dvorištu. Posvetite se molitvama za vječno trajanje moje carske sreće. Moje slugi koji stigne s ovim vijestima iskažite poštovanje.“³⁸ Međutim, Dubrovčani su uvijek isticali kako su oni samo „vjerni haračari“.³⁹ To pokazuje činjenica da je Dubrovnik i dalje imao svoju vlast koja upravlja svim poslovima Republike, te se u te poslove ni jedna druga država, pa tako ni Osmansko Carstvo, nije miješala. Vazalna država ne bi mogla niti slati niti primati poslanike, a Dubrovnik je to mogao. Ta činjenica također govori da je njihova neovisnost bila postojana.⁴⁰

³⁵ Berković, S. Op. cit, str. 86.-89.

³⁶ Stulli, B. Op. cit, str. 41.

³⁷ Miović, Vesna. (2005). *Dubrovačka Republika u spisima osmanskih sultana*. Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovnik, str. 60.-62.

³⁸ Ibid, str. 62.

³⁹ Berković, S. Op. cit, str. 87.

⁴⁰ Gamulin, Bruna. *Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi.* // Pravnika, 49, 1 (99), (2016), str. 66.

S pristankom na plaćanje „harača“ Dubrovnik si je osigurao mir na svom teritoriju, i dalje nastavio poslovati i s istokom i sa zapadom, dakle to nije ugrozilo njihovu slobodu.

Iako je posredništvo između zapada i istoka nosilo veliku dobit, dubrovačka diplomacija morala je vješto manevrirati u odnosima i s jednim i s drugima, pritom udovoljiti svakog i ne zamjeriti se nikom. Za vrijeme Svete lige, dubrovačka diplomacija vješto je izvela izbjegavanje sukoba i stekla status neutralne države. Venecija je tražila da se i Dubrovnik, kao većinski kršćanska država, pridruži Svetoj lizi. Kada bi se pridružila, Dubrovačka Republika izazvala bi gnjev Osmanlija i vrlo vjerojatno bila osvojena ili pak u drugom slučaju, Venecija bi pritekla u pomoć, obranila Dubrovnik, ali ujedno ga i osvojila. S druge strane, kada bi Dubrovčani odbili sudjelovanje u Svetoj ligi to bi izazvalo revolt kršćanskog zapada. Diplomacija je uspjela uvjeriti papu u to da je nužno da Dubrovnik ostane neutralan jer kada bi sudjelovao u Svetoj ligi, upravo to bi bilo štetno za zapad jer bi kao posljedicu, Osmanlije osvojile posljednju kršćansku enklavu u jugoistočnoj Europi. Dubrovački diplomati radili su i na odnosima s Osmanlijama koji su tražili da Dubrovčani povuku svoje brodove iz Španjolske te da im njihovi brodovi budu na raspolaganju. Koliko je izvrsna manipulacija vanjske politike, govori to da se kralju Karlu V. predložilo da „zarobi“ nekoliko dubrovačkih brodova kao protuuslugu za dozvoljenu neutralnost, a Osmanlije se uspjelo uvjeriti, kada su tražili brodove na raspolaganje, da ih je pola zarobljeno te da su neki uništeni radi pirata ili brodoloma. U drugoj Svetoj ligi Dubrovnik je ponovno uvjerio papu da mora ostati neutralan, makar je tijekom bitke kod Lepanda 30 dubrovačkih brodova stajalo u pričuvi mornarice Svete lige. Dubrovnik time nije ugrozio svoj odnos s Turcima jer Turci za dubrovačku pričuvu nisu nikad ni saznali.⁴¹

⁴¹ Berković S. Op. cit, str. 83.

5. ODNOSI S CRKVOM

5.1. Odnos Mletačke Republike i Crkve

Po vanjskim obilježjima vjere, Mlečani su bili vrlo pobožan narod. U Veneciji se održavalo mnogo raskošnih i veličanstvenih vjerskih proslava jer, naime, vjerovali su da im, iako imaju mnogo grijeha, Bog pomaže jer pokazuju veliko poštovanje prema Crkvi. Međutim, Venecija nije dozvoljavala da se Crkva miješa u bilo kakve državne poslove. Vijeće Desetorice nadziralo je svjetovno svećenstvo, a od 1521. postojali su providuri za samostane koji su kontrolirali redovništvo. Biskupe s mletačkog područja na poziciju je postavljao dužd, a kasnije ih bira Senat. Mletačko svećenstvo podržavalo je odluke Mletačke Republike u odnosu sa Svetom Stolicom jer su više marili za dobrobit države te im je Venecija pružala zaštitu i pokroviteljstvo te nisu imali razloga podržavati Rim. Ni jedna osoba iz Crkve ili osoba koja je bila u rodu sa zaređenom osobom nije mogla sudjelovati u odlukama koje su se vezale na odnose sa Crkvom, a često se izbjegavalo sudjelovanje crkvenih osoba i u svim ostalim državnim pitanjima.⁴²

Veneciji je u odnosu s Crkvom uvijek bilo važnije zadržati svoja prava i neovisnost. Pa tako nije strepila od sukoba s Rimom, iako se uvijek prikazivala kao „apostolski i sveti grad“. Papinstvo je znalo zabranjivati održavanje bilo kakvih veza kršćanskih zemalja s muslimanima s Istoka. Upravo zato što je mletačka ekonomija ovisila o uvozu robe i trgovanje istom s Istoka, Venecija si nije mogla dozvoliti blokadu trgovine s Istokom. Stoga, manje zlo bilo bi joj zahladiti odnose s Crkvom nego odreći se materijalnih dobara koje je nosila trgovina istočnjačkom robom.⁴³ Na primjer, u 14.stoljeću pape su strogo zabranjivale trgovinu s nevjernicima, ali Venecija je uspijevala zaobići zabrane i slati svoje izaslanstva. Papa Ivan XXII., pod prijetnjom prokletstva, natjerao ih je da prekinu trgovati s muslimanima, ali i su Mlečani i dalje nalazili nezakonite načine za nastavak poslovanja.⁴⁴

Venecija je bila otvoreno mjesto za putnike i useljenike te mjesto gdje su mogli pronaći izvor prihoda. U Veneciju su dolazili ljudi koji su tražili utočište od osmanskih osvajanja te mnogi trgovci i obrtnici. Mlečani su imali razumijevanja za strance te im omogućavali da zadržavaju svoja nacionalna i vjerska obilježja. Obično bi ih smještali u iste dijelove grada gdje

⁴² Diehl, C. Op. cit, str. 95.-98.

⁴³ Metropolitan museum od Art: https://www.metmuseum.org/toah/hd/cedr/hd_cedr.htm (preuzeto 17. kolovoza 2018.)

⁴⁴ Diehl, C. Op. cit, str. 48.

su manjine osnivale svoje bratovštine pomoću kojih su udruženo djelovali. Najbrojnija nacionalna zajednica bili su Grci, potom Židovi, Albanci, Armenci, Perzijanci i Hrvati.⁴⁵

5.2. Odnos Dubrovačke Republike i Crkve

Dubrovčani su vrlo dobro surađivali s Crkvom koja im je često pružala zaštitu radi toga što je Republika predstavljala isturenu katoličku enklavu, s najbližim doticajem s isprva pravoslavnim istokom, a potom s islamskim svijetom. Dubrovnik je od Crkve dobivao povlastice koje praktički nitko nije imao. Dok se strogo zabranjivalo trgovanje s nevjernicima, Dubrovčani su na koncilu u Baselu 1433. dobili pravo na trgovanje s islamskim zemljama (*Privilegium navigationis ad partes Orientis*). Dubrovačka Republika je Crkvi služila kao početna točka za misionare koji su odlazili djelovati u zemlje pod muslimanskom vlašću gdje su se nalazili i katolici, a i kao mjesto gdje su se mogle saznati razne informacije o stanju u Osmanskom Carstvu. Također Sveta Stolica je prihvaćala dubrovačke razloge za nesudjelovanje u Svetoj ligi u 16. stoljeću, unatoč mletačkom nastojanju da uplete Dubrovnik u pohode protiv Osmanskog Carstva. Slaganje Dubrovačke Republike i Svete Stolice očituje se u tome da su Dubrovčani radili u službi Crkve. Petar Beneša (1562. – 1642.) je u vrijeme pape Urbana VIII. obnašao funkciju državnog tajnika i time postao Dubrovčanin koji je najdalje dogurao u crkvenoj hijerarhiji.⁴⁶

Dubrovačka se uprava stavljala iznad Crkve te zahtijevala utjecaj na odluke o biranju biskupa, članova kaptola, poglavara samostana i mogućnost nadgledanja poslova crkvenih institucija. S druge strane Dubrovčani su se držali načela da se nitko tko je Božji vojnik ne smije upletati u svjetovne poslove (*nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*), stoga nije dozvoljavala miješanje crkve u svoje državne poslove. Dubrovačka diplomacija uspijevala je uvjeravati Rimsku kuriju da je takav odnos prihvatljiv.⁴⁷ U drugoj polovici 16. stoljeća dolazi do spora s Crkvom radi „uzurpacije crkvene jurisdikcije“ prema kojoj se navodi da se svećenici zatvaraju i progone, da im se sudi pred svjetovnim sudom, da svjetovna vlast odlučuje o crkvenoj imovini. Papin vizitator smatrao je kako Dubrovnik uvelike ovisi o zaštiti crkve i kako bi se trebao pokoriti zahtjevima Crkve, čemu su se Dubrovčani oštro protivili navodeći kako bi ispunjavanje zahtjeva Crkve značilo propast Republike, te su kao primjer kršćanske zemlje koja samostalno vodi brigu o svim posjedima u državi navodili Veneciju.⁴⁸ Cijeli spor završen je s

⁴⁵ Čoralić, L. Op. cit, str. 115.-120.

⁴⁶ Berković, S. Op. cit, str. 76.-77.

⁴⁷ Stulli, B. Op. cit, str. 31.

⁴⁸ Ibid, str. 56.-58.

nekoliko manjih ustupaka Crkvi, nakon čega se i dalje nastavlja dubrovačka dominacija nad crkvenim institucijama.⁴⁹

Dubrovnik, kao poveznica zapada i istoka, bio je mjesto u koje su dolazili mnogi stranci radi trgovine, ali i radi prikupljanja korisnih informacija o neprijateljima ili o situaciji u neprijateljskim državama.⁵⁰ Katolička vjera bila je službena religija u Dubrovačkoj Republici, ali je ona ujedno imala i visok stupanj tolerancije prema pripadnicima drugih religija. Židovima je bilo dopušteno trgovati i poslovati u Dubrovniku, a krajem 15. stoljeća, uspostavlja se židovska zajednica na čelu koje se nalazio „konzul Židova“ koji je zastupao njihove interese. S druge strane pravoslavci i muslimani nisu imali dozvolu za trgovanje na području Republike.⁵¹

⁴⁹ Stulli, B. *Op. cit.*, str. 30.-31.

⁵⁰ Berković, S. *Op. cit.*, str. 34.

⁵¹ *Ibid.*, str. 38

6. ODNOS S OKOLNIM ZEMLJAMA

6.1. Cambraiska liga protiv Mletačke Republike

Godine 1494. francuska vojska ulazi u Italiju i zaposjeda Napuljsko Kraljevstvo. Venecija je, strahujući od francuske ekspanzije, osnovala Mletački savez, pozivajući u njega talijanske državnike, ali i njemačkog i španjolskog kralja. Da bi bila sigurna da će joj europski dvorovi pomoći, Venecija šalje stalne poklisare na sve europske dvorove. Oni su prikupljali informacije o financijskom stanju na dvoru i o odlukama koje monarsi planiraju donijeti, koje su potom slali u Veneciju. Nakon što je Mletački savez uspio protjerati Francusku iz Napuljskog Kraljevstva, Mletačka Republika počela je pokazivati nove pretenzije i to na dominantan položaj u Italiji. Krajem 15.stoljeća osvojila je gradove u bogatoj Apuliji, koja je važna radi svog položaja okrenutog Jadranskom i Jonskom moru. Nakon francuskog osvajanja Napuljskog Kraljevstva, Venecija osvaja sve više teritorija, okrećući talijanske gradove jedne protiv drugih. Kada se Milano okrenuo protiv Venecije, ona je sklopila dogovor s Francuskom koja je osvojila Milano, te je Venecija dobila Cremonu koja je pripadala Milanu.⁵² Možemo zaključiti da se u ovom periodu vodila politikom „Zavadi, pa vladaj“. Međutim, takva politika uzrokovala je savez europskih zemalja protiv Venecije, s ciljem da potpuno uništi njenu dominaciju. Francuska je htjela Cremonu i druge milanske gradove koje je Venecija dobila kao nagradu za podršku Francuskoj u osvajanja Milana.⁵³ Španjolski kralj zahtijevao je apulijske gradove s obzirom da je zagospodario Napuljskim Kraljevstvom.⁵⁴ Prekretnica za osnutak lige protiv Mlečana bilo je kada su Mlečani prisvojili Cerviju i Faenzu u pokrajini Romagna koja je bila dio Papinske Države. Takav čin razljutio je i potaknuo papu Julija II., koji je da 1508. godine osnuje Cambraisku ligu. Julije II. ionako je prezirao Mlečane jer je porijeklom bio iz Genove⁵⁵, kojoj je Venecija u 14. stoljeću nakon višegodišnjeg ratovanja oduzela prevlast nad Jadranom i Sredozemljem.⁵⁶ Savezu su pristupili: papa, francuski kralj Luj XII, španjolski kralj Ferdinand Katolički, habsburški car Maksimilijan te vojvode Ferrare, Mantove, Urbina.⁵⁷ Svoje interese u uništenju Venecije vidjeli su i ugarski kralj koji je htio potpuno ovladati Dalmacijom i Savoje koji su kao svoj cilj vidjeli Cipar.⁵⁸ Francuska i njemačka vojska bez problema su počele

⁵² Lane, C.F. Op. cit, str. 267.-269.

⁵³ Diehl, C. Op. cit, str. 132

⁵⁴ Lane, C.F. Op. cit, str. 269.

⁵⁵ Diehl, C. Op. cit, str. 132

⁵⁶ Čoralić, L. Op. cit, str. 54.

⁵⁷ Bertoša, Slaven. (2004). *Svjetska povijest modernog doba (XVI.-XIX. Stoljeće)*. Zagreb: Profil Internacional, str. 12.

⁵⁸ Cozzi, G; Knapton, M. Opt. Cit, str. 91.

prodirati u mletačke posjede. Maksimilijan je opsjeo Padovu, dok je francuska vojska pobijedila Veneciju u bitci kod Agnadella. Mletačka vojska nije bila dovoljno jaka da bi zaustavila napadače, ali je Venecija tražila druga rješenja napada. Pregovarala je i nudila pojedinim članovima lige dijelove teritorija koji su tražili ne bi li raskomadala savez i uspjela se održati. S obzirom da saveznici nisu bili složni, dalo se pregovarati. Savez protiv Venecije prekida sam papa Julije II. koji je već u srpnju 1509. primio mletačke poslanike nakon čega je Republika vratila posjede u Romagni Papinskoj državi. Papa se odlučio za prestanak sukoba s Venecijom jer je uvidio da je francuska moć sve veća. Stoga osniva Svetu ligu 1511. s ciljem da se protjeraju Francuzi s Apenina. U njoj sada s papom sudjeluje i Venecija.⁵⁹ Iako se Cambraiska liga raspala, zaustavila je daljnje širenje Mletačke Republike na Apeninskom poluotoku.⁶⁰

6.2. Dubrovačka ekspanzija

Dubrovačka Republika uobličila je svoj teritorij u prvoj polovici 15. stoljeća. On je obuhvaćao obalni pojas od Kleka na zapadu do Sutorine na istoku, poluotok Pelješac, otoke Šipan, Lopud, Lokrum i Koločep koji se nalaze ispred obalnog pojasa i otoke Lastovo i Mljet. Nakon što se sama komuna formirala, u 13. stoljeću širio se teritorij Republike i to kupnjom od obližnjih vladara.⁶¹ Kupnja je bila moguća jer su Dubrovčani kao pomorci za to imali potrebit kapital.⁶² Dubrovnik se držao načela neutralnosti i rijetko ulazi u ratne sukobe. Ekspanzija teritorija nije imala vojne temelje jer je Dubrovnik bio premala država s premalim ljudstvom da bi nadjačala sile kojima je bila okružena. Važno je bilo posjedovati teritorij koji će biti dovoljan za samo održavanje i gospodarski razvitak. Politika Dubrovnika više se fokusirala na održavanje postojećeg, braneći se od Mlečana i pregovarajući s Turcima, nego na samo širenje. Dubrovnik je za obrambene svrhe imao izgrađene jake bedeme i vitke kule, a sam položaj otežavao je potencijalno osvajanje.⁶³ Vojni sustav temeljio se na plaćenicima koji su uglavnom bili unovačeni iz ostalih dijelova Hrvatske, potom soldati, novačeni Dubrovčani, te topnici koji su bili obrtnici.⁶⁴

⁵⁹ Bertoša, S. Opt. cit, str. 13.

⁶⁰ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64239> (20. kolovoza 2018.)

⁶¹ Berković, S. Opt. Cit, str. 31.

⁶² Cvjetković, Božo. (1917). *Povijest Dubrovačke Republike*. Dubrovnik: Svećeničke književne družbe, str. 93.

⁶³ Cvjetković, B. Opt. cit, str. 16.

⁶⁴ Gamulin, Bruna. *Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi*.// Pravnika, 49, 1 (99), (2016), str.65.

U 16. stoljeću bilježi se najveća pomorska ekspanzije Dubrovnika. Dubrovnik započinje suradnju sa Španjolskom, tada već najvećom mediteranskom silom. Ostvaruju pogodnosti od španjolskih vladara u prekomorskoj trgovini ploveći pod njihovom zastavom. Osim u trgovačkim poslovima, dubrovački brodovi sudjelovali su u španjolskim ratnim pohodima na sjevernoafričku obalu. Proširenjem pomorske djelatnosti raste i broj dubrovačkih konzulata i trgovačkih kolonija po Mediteranu. Dubrovnik je, iako površinom vrlo malena država, bio jedno od najvažnijih pomorsko – trgovačkih središta na istočno jadranskoj obali.⁶⁵

Iako manje značajno nego pomorskim putem, Dubrovnik širi i svoju kopnenu trgovinu. Dubrovnik u korespondenciji s ugarsko – hrvatskim kraljem traži privilegij u vidu carina u Budimu, Zagrebu i Senju. Dubrovnik je imao izgrađenu dobru prometnu infrastrukturu kojom se putovalo brže radi čega je profitirao i kao tranzitni grad. Na balkanskim područjima Osmanskog Carstva Dubrovčani su držali monopol nad trgovinom. Krajem 16.stoljeća, dubrovačka kopnena trgovina slabi zahvaljujući Mlecima koji su trgovinu iz Osmanskog Carstva preusmjerili preko splitske skele u Veneciju i time uspjeli zaobići Dubrovnik u tranzitu.⁶⁶

⁶⁵ Stulli, B. Opt. cit, str. 33.-35.

⁶⁶ Ibid, str. 42.-44.

7. ODNOSI MLETAČKE I DUBROVAČKE REPUBLIKE

Većina historičara smatra da je Dubrovnik preuzeo većinu običaja od Venecije. Venecija je od 1205. do 1358. upravljala Dubrovnikom pomoću mletačkih kneževa. Svojim nadzorom ostavila je pečat na dubrovačku samoupravu. Dubrovnik je institucije i običaje izgradio po uzoru na Veneciju.⁶⁷ Između Mletačke i Dubrovačke Republike očitava se stalno suparništvo. Venecija je dugo smatrala da ima pravo na Jadran te joj je Dubrovnik predstavljao prepreku u širenju svojeg teritorija. Dok su se austrijski, španjolski i papinski predstavnici zalagali za slobodu mora, Venecija je zastupala sustav „zatvorenog mora“ koji bi ustvari predstavljao njihovu dominaciju na Jadranu. Mletačka Republika je krajem 16.stoljeća preko Splita pokušavala pridobiti balkansku trgovinu poduzimajući mjere protiv Dubrovačke Republike jer se upravo preko nje odvijao glavni dio trgovine s Osmanskim Carstvom. Mlečani su zahtijevali svoju jurisdikciju nad cijelim Jadranom, nad svim otocima ne priznajući pravo na teritorijalno more niti jedne jadranske države.⁶⁸ Često je Dubrovnik bio meta mletačkih napada i pljački, ali i mletačkih doušnika koji su pokušavali doznati planove dubrovačkog vodstva. S druge strane, i Mlečani su morali sakrivati od Dubrovčana svoje političke poteze. Kako je mletačka diplomacija surađivala i sa Osmanlijama kujući planove protiv kršćanskih vladara i sa Svetom ligom tajnim planovima protiv Osmanskog Carstva, ukoliko bi Dubrovčani za to saznali, razotkrili bi mletačke spletke onima protiv kojih su ti tajni dogovori bili usmjereni. Radili su to da bi smanjili pritiske koje je Venecija vršila na Dubrovnik želeći zaposjednuti Dubrovačku Republiku. Dakle, obje Republike održavale su stalne kontakte i s kršćanskim zapadom i s muslimanskim istokom. Pri tome u objema se ističe važnost očuvanja tajnosti svih radnji, ne bi li upravo jedna drugu ugrozile. S ciljem sabotaže dubrovačke trgovine i razvoja države, Venecija je koristila spletke te izmišljala priče o Dubrovniku. Na primjer, Mlečani su razglasili da u Dubrovniku vlada kuga da bi sabotirali međunarodnu dubrovačku trgovinu.⁶⁹

⁶⁷ Šišak, Marinko. *Dubrovački republikanizam i njegovi ideolozi*. // Politička misao, god. 46, br. 4, (2009). str. 183.-184.

⁶⁸ Stulli, B. Opt. cit, str. 75.

⁶⁹ Gamulin, Bruna. *Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi*.// Pravnika, 49, 1 (99), (2016), str. 61.

8. USPOREDBA MLETAČKE I DUBROVAČKE REPUBLIKE

Mletačka i Dubrovačka Republika u mnogočemu su slične. Unutarnji ustroj temeljen je gotovo na istim principima. Na čelu se nalazi dužd ili knez, ali njihove ovlasti sužava mnoštvo magistratura u kojima se raspoređuju državni poslovi. Magistrature se međusobno kontroliraju i sprječavaju potencijalnu zloupotrebu vlasti. Obje Republike istog su karaktera, odnosno obje su aristokratske republike. Stanovnici Dubrovnika i Venecije trude se očuvati republikanski poredak, naglašavajući slobodu kao glavni cilj svakog pojedinca. Da bi ostvarili slobodu, stavljaju državne interese iznad vlastitih. Države pružaju zaštitu pojedincu i brinu se o njemu, zato stanovništvo ni nema razloga vjerovati da nije slobodno. Osim toga Dubrovnik i Venecija svojom politikom štite svoj politički poredak. Republikansko uređenje dovelo je do toga da se izgradi drukčiji mentalitet nego u ostatku Europe. Dubrovčani i Mlečani su snalažljivi, traže najbolja rješenja kako za sebe tako i za dobrobit države.

Kao dvije države u kojima se građani bave najviše pomorstvom i trgovinom, u kojima se susreću s različitim nacijama, puno su otvoreniji prema strancima. Ipak, ni jedni ni drugi ne mogu se okarakterizirati kao potpuno tolerantni. Na područjima u kojima su nametali svoju vlast, Mlečani nisu uvijek uvažavali prava tamošnjeg stanovništva, već je ono često bilo ugnjetavano od strane mletačkih upravitelja. Stranci, iako su mogli slobodno živjeti u Mletačkoj Republici uvijek su bili stranci, a Mlečani su se pobrinuli i da nitko ne ulazi u njihove političke strukture. U Dubrovniku pak, neki dobivaju određene povlastice, kao na primjer Židovi, dok je drugima to onemogućeno.

8.1. Usporedba vanjske politike

Vanjske politike Mletačke i Dubrovačke Republike temelje se na istom cilju. To je sačuvati svoje republikansko uređenje, spriječiti tuđe miješanje u unutarnje poslove države i u svakoj diplomatskoj misiji osigurati najbolje pogodnosti za sebe. Ključno je da obje države nastoje realno sagledavati stvari i samim time ne zanositi se u zahtjevima. Vanjska politika usko je povezana s ekonomijom Republika koja uvelike ovisi o ishodima diplomatskih misija. Diplomacija nastoji uspostavljati trgovačke veze s drugim državama i ishoditi najpovoljnije trgovačke povlastice. U obje republike Senat je tijelo zaduženo za određivanje smjera vanjske politike i obje pridaju veliku pažnju informacijama koje dobivaju od poslanika s diplomatske misije. Obje nastoje donijeti promišljene odluke o daljnjem djelovanju. I jedna i druga republika održavaju trgovačke odnose s Osmanskim Carstvom, s time da su Dubrovčani ranije uvidjeli

nužnost sklapanja dogovora s Turcima, dok su Mlečani branili svoja područja koje je Osmansko Carstvo zauzelo. Obje republike poštuju katoličku Crkvu, predstavljaju se kao njeni zaštitnici i traže njenu zaštitu. Zajedničko im je i da strogo razdvajaju sakralne od svjetovnih poslova, ne dopuštajući Crkvi da se umiješa u pitanja državnih odluka, dapače, u republikama Crkva je pod kontrolom države, posebice u Veneciji.

Vanjske politike Dubrovnika i Venecije razlikuju se u tome što se razlikuje njihov položaj, veličina teritorija i broj stanovnika. Dubrovački teritorij bio je uspostavljen tako da se mogao obraniti, ali Dubrovčani ga nisu širili niti radili na tome da stvore vojno jaku državu. Stoga glavno načelo njihove vanjske politike je miroljubivost i neutralnost. Dubrovnik nije imao uvjete za vojno suprotstavljanje, kao mala država okružena velikim carstvima kao što je primjerice Osmansko Carstvo. Vojni sukob vrlo bi vjerojatno značio i gubitak samostalnosti i pokoravanje većoj sili. Božo Cvjetković u svojoj knjizi *Povijest Dubrovačke Republike* navodi kako „svaka sila prodiere bezobzirno za svojim ciljevima i ne gleda na prava drugih: to je bio uslov za opstanak. Što je koja sila bila bezobzirnija, to se je držala sposobnijom za život.“⁷⁰ Kako dakle Dubrovačka Republika nije imala uvijete za bezobzirnost, svoj opstanak temeljila je na diplomatskoj miroljubivosti i neutralnosti. Da bi sačuvala slobodu, Republika je priznavala vrhovništva drugih zemalja, npr. Osmanskog Carstva, ali i uspijevala spriječiti bilo kakvo dublje zadiranje u upravljanje državom. Također, Dubrovčani su nastojali da priznavanje vrhovništva jedne strane, ne znači i prekidanje odnosa s drugom stranom.⁷¹ Jeftinije i sigurnije je bilo plaćati tribut, nego ulaziti u vojne intervencije. Zahvaljujući svom geografskom položaju i kao katolička država dubrovačka je diplomacija tražila način kako ne ulaziti u vojne sukobe već dobiti zaštitu jačih država i osigurati svoju postojanost, ali i financijski ne ispaštati. Takvu je zaštitu dobivala od Svete Stolice posebice pri pitanju ulaska u Svetu ligu.

Mletačka Republika je u tom pogledu bila mnogo jača. Nakon pada Carigrada Mlečani dobivaju dijelove Bizantskog Carstva i tu značajno šire svoje područje utjecaja. Veličina teritorija na kojem živi i više stanovništva dozvolili su joj da se pretvori u jednu od velikih sila. Velik teritorij postao je meta turskih osvajanja Također, i njene težnje išle su prema tome. Mletačka Republika težila je tome da postane dominantna kako u Italiji tako i na Jadranskom moru. Ekspanzionistička vanjska politika prouzročila je savez gotovo svih europskih zemalja protiv Mletačke Republike s ciljem da se zaustavi širenje njene moći. Takva vanjska politika

⁷⁰ Cvjetković, B. Opt. cit, str. 96.

⁷¹ Ibid, str. 97.

umjesto dobiti donijela je Republici financijske i ljudske gubitke te zaustavila pokušaje daljnjeg širenja i prevlasti Venecije. Osim ekspanzije koja je utjecala na tijekomove vanjske politike, važan segment je i obrana velikog teritorija. Mletačka Republika vojno je morala braniti područje koje je osvajalo Osmansko Carstvo. Za uspjeh vanjske politike Venecija je kombinirala vojnu moć i diplomatska dostignuća. U obrani od Turaka, glavnim dijelom je Venecija ratovala, ali je i u ratnom stanju koristila diplomaciju koja je trebala uvjeriti europske vladare da ponude svoju pomoć u sukobu. Kada više nije bila dovoljno jaka da ratuje, mletačka vanjska politika također je zastupala neutralnost kao glavni cilj. Zahvaljujući diplomaciji mletačkih poklisara, Venecija je, kao i Dubrovnik, uspješno manevrirala u odnosima i s istokom i sa zapadom. Razlika između ove dvije države je u tome što se Dubrovnik u vanjskoj politici oslanjao gotovo isključivo na diplomatske misije, dok je mletačka vanjska politika podrazumijevala i druga sredstva za ostvarivanje ciljeva kao što je vojska, među kojima diplomacija ima važnu ulogu, ali ne i jedinu.

9. ZAKLJUČAK

Utjecaj mletačke uprave u Dubrovniku učinio je Dubrovnik vrlo sličnim Mletačkoj Republici. To se očituje u nazivima magistratura, u zadacima koje pojedine magistrature obavljaju, njihovim dužinama mandata i sl. Osim toga, trgovina i pomorstvo glavni su izvori prihoda i jednoj i drugoj te su usmjerili i politiku da teži ka boljitku ekonomiji država. Obje republike spoznale su važnost diplomatske aktivnosti i njome vješto baratale. Diplomacija je igrala ključnu ulogu u razvoju trgovačkih puteva i u uspjehu da se trgovina bez većih otežavanja odvija i s muslimanskim istokom i s kršćanskim zapadom. Obje republike nastojale su Crkvu držati pod nadzorom i nisu joj dozvoljavale uplitanje u bilo kakve svjetovne poslove. Izvještaji diplomatskih poslanika bili su važan izvor informacija za obje republike koje su potom svoje političke odluke donosile uzimajući u obzir dobivene informacije o stanju u stranim zemljama. Dubrovačka vanjska politika držala je za glavno načelo neutralnost i svaka njena diplomatska misija težila je tomu. S druge strane, mletačka diplomacija koristila se za pozivanje u pomoć drugih država kada se uvukla u ratno stanje, a kada bi njoj to više odgovaralo preferirala je zastupati neutralnost, kao što je to bio slučaj krajem 16.stoljeća. Vanjska politika Dubrovačke i Mletačke Republike razlikuje se u tome što Dubrovnik nije imao ekspanzionističke težnje, osim u pogledu trgovine, a ondje gdje se teritorijalno širio, teritorije je zauzimao kupnjom, a ne vojnim putem. Vanjska politika Dubrovačke Republike nastojala je izbjegavati sve moguće vojne sukobe. S druge strane, Venecija je širila i svoj trgovački utjecaj, ali i sam teritorij radi čega je ulagala u vojnu moć da bi isti teritorij i zadržala. Njihov međusobni odnos počivao je na rivalstvu jer je Venecija polagala pravo na Jadran i na Dubrovnik i često nastojala vratiti ga pod svoju vlast, što ipak nije ostvareno.

10. BIBLIOGRAFIJA

Knjige

1. Berković, Svjetlan. (2009). *Diplomacija Dubrovačke Republike*. Zagreb-Dubrovnik: Urban -Media d.o.o.
2. Bertoša, Slaven. (2004). *Svjetska povijest modernog doba (XVI.-XIX. Stoljeće)*. Zagreb: Profil Internacional
3. Cozzi, Gaetano; Knapton, Michael. (1986). *Storia d'Italia*. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese
4. Cvjetković, Božo. (1917). *Povijest Dubrovačke Republike*. Dubrovnik: Svećeničke književne družbe
5. Čoralić, Lovorka. (2004). *Kraljica mora s lagunarnih sprudova*. Samobor: Meridijani
6. Diehl, Charles. (2006). *Mletačka Republika*. Zagreb: Tipex
7. Lane, C. Frederic (2007). *Povijest Mletačke Republike*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
8. Miović, Vesna. (2005). *Dubrovački Republika u spisima osmanskim spisima*. Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovnik
9. Stulli, Bernard. (2001). *Studije iz povijesti Dubrovnika*. Zagreb: Konzor

Znanstveni članci

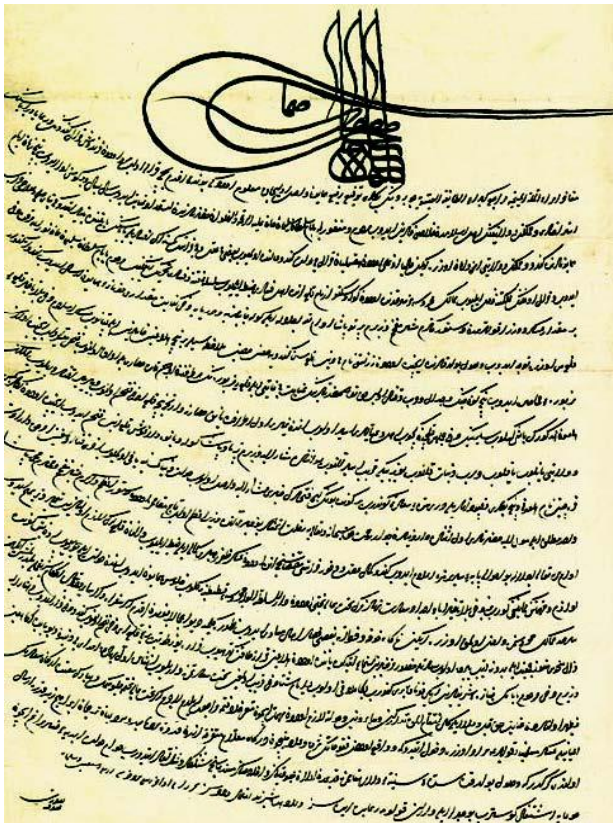
10. Berković, S. *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*.// Politička misao, god. 46, br. 4, (2009), str. 203.-220.
11. Gamulin, Bruna. *Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi*.// Pravnik, 49, 1 (99), (2016), str. 57.-76.
12. Grubiša, Damir. *Oblici vlasti u renesansi: jedinstvenost dubrovačkog modela*. // Politička misao, god. 46, br. 4, (2009), str. 165.-182.
13. Jemo, Danijela; Parac – Osterman, Đurđica.(2015). *Razvojni tijekovi proizvodnje, tehnologije bojenja i trgovine tekstilom u kontekstu pomorsko – trgovačkih puteva Dubrovnika*. //Izvorni znanstveni rad, (2015), str. 36.-43.

14. Šišak, Marinko. *Dubrovački republikanizam i njegovi ideolozi*. // *Politička misao*, god. 46, br. 4, (2009), str. 183.-202.

Internetski izvori

15. Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64239> (12. kolovoza 2018.)
16. Metropolitan museum od Art. URL: https://www.metmuseum.org/toah/hd/cedr/hd_cedr.htm (preuzeto 17. kolovoza 2018.)

11. PRILOZI



Prilog 1. Ferman Selima II. dubrovačkoj vlasteli (Diplomata et acta, 7/2.1, sv. 5, br. 242; Državni arhiv u Dubrovniku)